

τάττηται εἰς αὐτὴν καὶ μόνον νὰ συνεργῆ. Ἐὰν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῆ Ἐκκλησία ἀνευ τῆς ἱεραρχίας ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασία¹, δηλονότι, ὅτι τὰ τοῦ ποιμανίου δικαιώματα τοῦ συνεργεῖν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς πράξεσι καὶ ἐνεργείαις ἀνάγκη νὰ περιορισθῶσιν ὑπὸ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἱεραρχικῆς ἐξουσίας καὶ ἡ συνέργεια αὐτοῦ νὰ εὐρίσκηται ἐν ἐξαρτήσει ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς ἱεραρχίας, ἐν ᾧ δὲν δύναται νὰ συμβῆ τὸ ἐναντίον, τοῦτέστι τὰ δικαιώματα τῶν ποιμαινόμενων νὰ περιορισθῶσιν ὑπὸ τῶν δικαιωμάτων τῶν ποιμαινόμενων. Αὐτὸ τοῦτο πρέπει νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῆς σημασίας τοῦ κύρους ἀμφοτέρων τῶν τάξεων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἐνέργεια τῶν ἱεραρχῶν ἐν αὐτῇ ὡς προσώπων παρὰ Θεοῦ ἐγκατασταθέντων ὀργάνων θείων ἐνεργειῶν καὶ πράξεων ἔχει κύρος θεῖον· διὰ τοῦτο ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἰς τὴν ὁμόθυμον φωνὴν καὶ ψῆφον τῶν ποιμένων αὐτῆς ἐν τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας κέκτηται τὸ ἀλάθηστον (ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς λόγου χάριν συνόδοις), ὅπερ ἐστὶ θεῖον γινώρισμα· ἡ δὲ ψῆφος τῶν ποιμαινόμενων ἔχει ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκκλησιαστικαῖς πράξεσιν ἐξωτερικὴν μόνον σημασίαν καὶ κύρος ἀνθρώπινον.

Ὁμ. Γ. Ι.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΜΙΘΡΙΔΑΤΗΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε ἀριθ. 17).

Καίπερ δὲ κατάκρδα ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκῆτῳ ταύτῃ τοῦ υἱοῦ διαγωγῆ λυπηθεὶς, ὁμοῦς συνεχώρησε τὸ ἔγκλημα· ἀλλ' ὁ τὸ ἔγκλημα διαπράξας υἱὸς, τὴν τοῦ πατρὸς μετάνοιαν φοβούμενος συνωμοτεῖ καὶ αὐθις, ἀνακλινοῦ εἰς τὸν στρατὸν τὰ παράβολα τοῦ πατρὸς βουλευόμενος, οἰκειοῦται τοὺς μάλιστα ἀποδοκιμάζοντας ταῦτα φυγάδας Ῥωμαίους, διεγείρει τοῦτε περὶ τοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ γενικὴν ἀποστασίαν. Ἐγερθεὶς ἐκ τῶν κραυγῶν ὁ Μιθριδάτης προσέπευσε μὲν εὐθὺς, ὅπως ἐπαναγάγῃ εἰς τὸν στρατὸν τὴν πειθαρχίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἰ πιστοὶ ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς ἐναντίους, αὐτὸς δὲ μόλις ἐκφυγὼν ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Οἱ ἐπαναστάντες τότε,

ἀναγορεύσαντες βασιλεῖα τὸν Φαρνάκην, προχωροῦσι κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, πολλὰ ἐπιφέροντες κατ' αὐτοῦ ἐγκλήματα· ὁ δὲ, ἀφ' ὑψηλοῦ πύργου τὰ γινόμενα ὁρῶν, πέμπει πρὸς Φαρνάκην ἄλλους ἐπ' ἄλλους αἰτούμενος ἀσφαλῆ ἀποχώρησιν· ὡς δὲ οὐδεὶς ἐπανήρχετο, ἀπεφάσισεν ἀμεταθέτως ν' ἀποθάνῃ, ὅπως προφυλάξῃ ἑαυτὸν τῆς εἰς Ῥωμαίους ἐκδόσεως. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ ἀνάκτορα τείχους ὠνείδισε πικρῶς τὸν ἀγνώμονα υἱὸν, κατηράσατο αὐτοῦ φρικτὰς ἀρὰς καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν τιμωρίαν τῶν θεῶν, οἷς ἠύξατο νὰ χαρίσῃσι τῷ Φαρνάκῃ υἱοὺς ὁμοίους αὐτῷ. Εἶτα δὲ, εὐχαριστήσας καὶ πέμψας εἰς τὸν νέον βασιλεῖα τοὺς ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ ταῖς δυστυχίαις πιστοὺς αὐτῷ παραμείναντας καὶ τιμίως ὑπηρετήσαντας, εἰσέρχεται εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ λαβὼν κινρῆ ὅπερ αἰεὶ συνεπήγετο περὶ τῷ ξίφει φάρμακον· αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ Μιθριδατῆς καὶ Νύσσα, ἤδη μεμνηστευμέναι τοῖς βασιλεῦσι τῆς Αἰγύπτου καὶ Κύπρου, ἰκετεύουσι νὰ προαποθάνωσι καὶ ἐμποδίζουσι τὸν πατέρα πίνοντα, ἕως ἐνέδωκε, πιῶσαι δὲ τοῦ θανατηφόρου πόματος, προαπέθανον, ὡς ἐπόθουν. Τότε πίνοντας καὶ τοῦ Μιθριδάτου, δυστυχῶς δὲν ἐνήργησε τὸ φάρμακον ἐπὶ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐκ νεότητος ἐν ἔξει δηλητηρίων γεγεννημένης κράσεως αὐτοῦ· ὅθεν ἐδέησε νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἴδιον ξίφος· ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ξίφους τὸ ποθούμενον παρασχόντος, ἀποτείνεται πρὸς Βίτοιτον, ἀξιωματικὸν αὐτοῦ Γαλάτην, δεόμενος νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον ἐκεῖνος, παρασχὼν τὸ τελευταῖον δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ προφυλάξας τὸν ἐπὶ πολὺ τηλικαύτης ἀρχῆς αὐτοκράτορα καὶ βασιλεῖα ἀπὸ τῆς ποιμπῆς τοῦ θριάμβου, ἀφ' οὗ αὐτὸς κατέστησε δι' ἧς ἐποιεῖτο καταχρήσεως φαρμάκων καὶ ἀντιδότην ἀδρανὲς τὸ φάρμακον, προτιθέμενος ἀνοήτως νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τῶν ἄλλων φαρμάκων, χωρὶς νὰ προβλέψῃ τὸ κάκιστον καὶ σύνοικον τοῖς βασιλεῦσι φάρμακον, τὴν ἀπιστίαν στρατοῦ, παίδων καὶ φίλων. Ὁ Βίτοιτος οἰκτείρας ἀπήλλαξε τοῦ ζῆν τὸν Μιθριδάτην (63 π. Χ.), ὅστις τὰ πλεῖστα τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου ἔτη διήλθε κατὰ Ῥωμαίων βουλευόμενος καὶ πολεμῶν.

Ἡ τοῦ θανάτου τοῦ Μιθριδάτου ἀγγελία, πεμψθεῖσα παρ' αὐτοῦ τοῦ Φαρνάκου, εἶρε τὸν Πομπηῖον ἐπερχόμενον εἰς Πέτραν τῆς Ἀραβίας. Ἄσας ὁ στρατὸς μεγίστην ἡσθάνθη ἐπὶ ταύτῃ χαρὰν, καὶ ἔθυσεν εὐχαριστήρια, ὅπως καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ, εὐαγγέλια ἐορτάσαντες, ὡς ἀπὸ μεγάλου ἀπαλλαγέντες ἐχθροῦ. Ὁ Πομπηῖος ἀνέβη εἰς Πόντον καὶ Ἀμισσόν. Ἐκεῖσε αὐτὸς ὁ Φαρνάκης πλεύσας μετὰ πολλῶν δώρων ἐκόμισε τὸν τοῦ πατρὸς νεκρὸν τῷ Πομπηῖῳ, ὁ δὲ δεξάμενος οὐ μόνον διέταξεν, ἀλλὰ

¹) Χωρὶς τούτων (τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων) Ἐκκλησία οὐ καλεῖται (Ἰγνατ. ἐπιστ. πρὸς Τραλλ. 2.) Ecclesiae ratio decurrit, ut ecclesia super episcopos constituatur, et omnis actus ecclesiae per eosdem praepositos gubernetur (Κοπρ. ἐπιστ. 27).

—Χωρὶς αὐτοῦ (τοῦ ἐπισκόπου) μὴ δύνασθαι μήτε ἐκκλησίαν ἢ χριστιανόν τινα ἢ εἶναι ἢ ὄλως λέγεσθαι (Γραμ. Ἀνατ. Πατρ. ἀρθ. 10).

καὶ ἐχορήγησε μεγαλοφρόνως, ὅπως θάψωσιν αὐτὸν βασιλικῶς, ὡς μεγαλοεργὸν ἄνδρα καὶ μέγαν βασιλέα, ἐγκαταθέντες τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐν Σινώπῃ βασιλικούς τάφους. Τὸν δὲ Φαρνάκην ἀνεγνώρισε βασιλέα τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, πλήν τῆς ἐλευθέρας κηρυχθείσης Φαναγορείας πόλεως, ὡς πρώτης μὲν ἀποστάσης, γενομένης δ' αἰτίας τῆς τοῦ Μιθριδάτου καταλύσεως.

Ἀφηγήθημεν πολέμους, μάχας, νίκαις, ἥττας, χωρῶν καταλήψεις, πόλεων ἀλώσεις, σφαγὰς, ἀρπαγὰς, καταστροφὰς ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῶν νήσων, ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνταῦθα ἐπικράτειαί πολλαίς τοὺς δεσπότας ἠλλαξαν, πόλεις ἐξεπολιορκήθησαν, κατεστράφησαν, ἐπυρπολήθησαν, ἐλεηλατήθησαν, ἱερά κοινὰ ἐσυλήθησαν, τεχνῶν ἀριστουργήματα διηρπάγησαν. Παραδείγματα ἔστωσαν ἅτινα ὑπὸ Ἀριστίωνος καὶ Ἀρχελάου καὶ Σύλλα ἔπαθον αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Πειραιεύς, ἅτινα ὑπὸ Ἀρχελάου καὶ Ὀροβίου ἢ τότε ἀκμάζουσα ἐπ' ἐμπορίᾳ Δῆλος, ἅτινα ὑπὸ Σύλλα ἢ τὰ τοῦ Μιθριδάτου ἐλομένη πρώτη ἐν ταῖς Βοιωτίαι πόλεις τῶν Θηβῶν, Μακεδονία, Θεσσαλία, Βοιωτία ἐπὶ πολὺ τοὺς ξένους στρατοὺς διέθρεψαν λεηλατούμεναι. Παφλαγονία, Βιθυνία, Καππαδοκία, πᾶσα ἢ ἐντεῦθεν Μικρὰ Ἀσία τὰ πάνδεινα ἔπαθον ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις ὑπὸ Μιθριδάτου καὶ Ῥωμαίων καταλήψεσι καὶ τῶν πόλεων ἀλώσεσιν. Ἰδίως ἔπαθον ἢ τῶν Ἰλιέων πόλις, ἢ Κύζικος, ἢ Ἡράκλεια, ἢ Ἀμισός καὶ ἄλλαι αἱ νῆσοι Ῥόδος καὶ Χίος, ὧν ἢ μὲν Ῥόδος δεινὴν ὑπέστη πολιορκίαν ὑπὸ Μιθριδάτου, ἢ δὲ σύμμαχος ἐκείνης καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνοῦσα Χίος, νυκτὸς ὑπὸ ἰσχυροῦ ἐκείνου στρατοῦ καταληφθεῖσα, ἀφοῦ ἐπλήρωσε ζημίαν δισχίλια τάλαντα, εἶδεν ἔπειτα καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς αἰχμαλώτους ἀναρπασθέντας καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Πόντου διασκορπισθέντας. Ἀλλὰ τούτους ὁ Σύλλας μετ' ὀλίγον ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς Χίον, κηρύξας αὐτὴν ἐλευθεράν καὶ αὐτόνομον. Ἀφοῦ ὁ Μιθριδάτης κατεφορολόγησε καὶ παντοίως ἐκάκωσε, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀποτυχίαν, πᾶσαν τὴν ἐντεῦθεν Ἀσίαν, ἐπέβαλεν αὐτῇ καὶ ὁ Σύλλας κοινήν ζημίαν δισμύρια τάλαντα, εἰς ὧν τὴν ἀπότισιν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι αὐτῆς οὐ μόνον ὅ,τι εἶχον ἐξεποίησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς χρεὴ βαρέα ὑπέκυψαν. Ὅπως ὁ Σύλλας ἤρπασεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν βιβλιοθήκην, ἐσύλησε τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ ἀριστουργήματα ἐκ Δελφῶν, ἐξ Ὀλυμπίας καὶ ἐξ Ἐπιδαύρου, οὕτω καὶ οἱ παρὰ τῆς Ῥώμης ἄρχοντες ἤρπαζον ἀναισχύντως ἀγάλματα καὶ εἰκόνας ἰδιωτικὰ καὶ ἱερά. Ὡστε ἐκ τῶν πολυειδῶν τούτων κακῶν καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν εἰρημένων χωρῶν ἠλαττώθη, καὶ οἱ κάτοικοι ἐγέν-

οντο πένητες, καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία διεκόπησαν, καὶ ἡ ἐμπορεία ἀπενεκρώθη, καὶ ἡ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καλλιέργεια ἐπέστη καὶ αἱ χῶραι αὐταὶ καὶ ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀπέκλιναν.

Ἀλλὰ διὰ τὰ τηλικαῦτα κακὰ κυρίως δὲν πρέπει νὰ αἰτιώμεθα οὔτε τὸν Μιθριδάτην, οὔτε τοὺς Ῥωμαίους, ἀμφοτέρους τῇ δυνάμει καταχρωμένους καὶ δίκαια καὶ καλὰ λακπατοῦντας. Οὗτοι, ἐξ ἀντιθέτων μερῶν φερόμενοι δορυκτῆτορες, ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἀλλήλους συναντήσαντες συνεκρούσθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῶν, ἀδυνατοῦντες ν' ἀποκρούσωσιν αὐτοὺς, ἐμελλον πάντως ἐκ τῆς συγκρούσεως νὰ πάθωσιν. Ἄν δὲ ἡδυνάτου ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ξένους, τὰς μὲν χώρας αὐτῶν παλαίστραν, αὐτοὺς δὲ τούτους τῆς πάλης ἄθλους ποιούμενους, ταύτης τῆς ἀδυναμίας οὐδένας ἄλλοι εἶναι οἱ κυρίως αἴτιοι, ἢ αὐτοὶ οὗτοι. Διότι ὅτε πάλαι διὰ τὰ σύμματα τοῖς Ἑλλησι πάθη, διὰ τὰς ἰδιοτελείας καὶ τὰς διχονοίας Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, οὐδὲν περισκοποῦντες, τὸν ὀλέθριον ἐκεῖνον ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους πελοποννησιακὸν πόλεμον· ὅτε βραδύτερον οἱ τελευταῖοι τῶν Μακεδόνων βασιλεῖς, τοὺς καιροὺς παραγνωρίζοντες, ἐκ παντὸς τρόπου τῇ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀχαιῶν αὐτονομίᾳ ἐπεβούλευον· ὅτε, τυφλώττοντες, πρῶτοι Αἰτωλοὶ, ἔπειτα καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥόδιοι καὶ ὁ τῆς Περγᾶμου Ἄτταλος προσεκάλουν συμμάχους καὶ ἀνεμίγνυον εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος τοὺς ξένους Ῥωμαίους κατὰ τῶν ὁμορῶλων Μακεδόνων· ὅτε οἱ Ἀχαιοὶ, τῶν ἀπάντων ἀπερίσπτοι, συνεμάχουν μετὰ τῶν πρὶν ἐχθρῶν αὐτῶν Μακεδόνων πρὸς ἀφανισμόν τοῦ μεγαλόφρονος Κλεομένου καὶ τῆς Σπάρτης, τότε οἱ Ἕλληνες ἐλάνθανον ἑαυτοὺς καταστρέφοντες καὶ τὰς ὕλικὰς καὶ ἠθικὰς αὐτῶν δυνάμεις ἐξαντλοῦντες. Διὰ ταύτην δὲ αὐτῶν τὴν ὀλεθρίαν τύφλωσιν, ἀφ' οὗ μετ' οὐ πολὺ καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Αἰτωλοὶ, καὶ Ἀχαιοὶ πολλὰ ἔπαθον κακὰ, πάντες ὁμοίως τὴν αὐτονομίαν ἀπολέσαντες, καὶ ἤδη ὑφίσταντο ἔτι τὰς ὀλεθρίας τῶν τότε ἀμαρτημάτων αὐτῶν συνεπειάς, αἵτινες καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ἐπεβάρυναν. Δορυκτῆτορες, καὶ ἄνδρες καὶ λαοὶ, ὑπῆρξαν αἰείποτε τοὺς ἀδυνάτους καταστρεφόμενοι καὶ βιαίως συγχωνεύοντες, καὶ θέλουσιν ἔτι δυστυχῶς ὑπάρχει, ἐν ὅσῳ δι' ἀμάθειαν παραγνωρίζεται τὸ δίκαιον, τὰ δὲ τῶν ἐθνῶν νόμιμα διέπη τὸ τοῦ ἰσχυροτέρου δικαίωμα. Ὁ δὲ δορυκτῆτωρ Μιθριδάτης, ἐν αἷς ἐγένετο περιστάσεσιν ἐξεταζόμενος, ὅσον καὶ ἂν κακολογῆται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν Ῥωμαίων, ἴσως δὲν ἦτο ἐκείνων χειρότερος. Δὲν διεῖπε μὲν τὰς πράξεις αὐτοῦ, ζήφει πρὸς τὸν σκοπὸν βλαδίζοντος, ἐθελακριδῆς δι-

καισύνη, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερον τὰς τῶν Ῥωμαίων μετὰ τοῦ ξίφους καὶ τῷ δόλω ἅμα χρωμένων· ὧν τὴν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔκχυσιν ἂν ὁ Μιθριδάτης ἀνεχάιτισε καὶ, ἰδρῶν ἐπ' αὐτῆς μέγα κράτος, προῆγεν ἦν Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐπεχείρησε τῶν ἐν Ἀσίᾳ πρὸς τὸ ἑλληνικώτερον συγχώνευσιν, ἴσως ὁ ὑπὸ Μιθριδάτου μᾶλλον, ἢ ἐπὶ Ῥωμαίων, ἐκτιμώμενος καὶ ἐν τε τῇ αὐλῇ καὶ τοῖς συμβουλίαις αὐτοῦ παρεδρεύων ἑλληνισμὸς, ἴσως ὀριστικῶς ἤθελεν ἐν ταῖς χώραις ταύταις πρωϊμώτερον κατισχύσει, καὶ, τὴν μακρὰν βωμαϊκὴν ἐπίδρασιν ἀποφυγῶν, ἅμα δὲ καὶ προσλαβὼν τὴν ἠθικὴν τοῦ χριστιανισμοῦ δύναμιν, γνησιωτέρους καὶ ὠραιστέρους παραγάγει ἐνταῦθα καρπούς. Ἄλλ' ἀποδῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς σκοποὺς τῆς θείας Προνοίας τὴν τῶν Ῥωμαίων πανταχοῦ ἐπικράτησιν.

Ὅτι δὲ ὁ Μιθριδάτης πρωϊμῶς συνέλαβε καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον ἐπικρατοῦσαν ἔννοιαν ἔσχε τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀνιδρύσιν εὐρυχώρου μοναρχίας, ὁποίας ἀνιδρύσαν Κῦρος καὶ Ἀλέξανδρος, τοῦτο βεβαιοῦσιν πάντα τὰ ἔργα καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ. Διότι ἐν τούτῳ πᾶν ἀνθρώπινον μεγαλεῖον καὶ κλέος τιθεῖς διὰ παντὸς μόχθου καὶ κινδύνου τὴν κατόρθωσιν αὐτοῦ ἐπεδίωξεν. Ἐντεῦθεν τοσοῦτον ἐπολέμησε πρὸς τε ἄλλους αὐτῷ ἀντιπράσσοντας καὶ πρὸς Ῥωμαίους· ἐντεῦθεν τοσοῦτον σφοδρὸς τὴν ὀργὴν καὶ χαλεπὸς πρὸς πάντα ὑποπτον αὐτῷ καθιστάμενον, ὡς ἀντενεργοῦντα, ἔστω καὶ οἰκειότατον. Ἀλλὰ τηλικούτον προθέμενος σκοπὸν εἶχεν ἄρα γε καὶ τὰ εἰς ἐπίτευξιν αὐτοῦ ἀπαιτούμενα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης προσόντα; Πάντες τοῦ ἀνδρὸς οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ περιπέτεια ἀπέδειξαν ἔκτακτον ἰσχύον καὶ σώματος, καὶ διανοίας καὶ θελήσεως. Γενόμενος δὲ τὸ μὲν σῶμα φύσει μέγας καὶ ἰσχυρὸς διὰ τῆς ἀσκήσεως εὐρωσττότατος ἀπέβη καὶ ἐπιδειξιώτατος· τὴν δὲ ψυχὴν ἀγχίνους τε ἅμα καὶ ὀξύνους, καὶ φαντασίας ζωηρᾶς, καὶ μνήμης σπανίας, πρὸς δὲ καὶ φύσει φιλότιμος καὶ ἄφοβος, δι' ἧς ἐν ταῖς ὑπηκόοις αὐτῷ ἑλληνικαῖς ἀποικίαις προσέλαβεν ἑλληνικῆς παιδείας, θαυμασίως ἐπαιρούσης τὰ τε φρονήματα καὶ τὰ συναισθήματα, πάσας τὰς ἀγαθὰς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διαθέσεις θαυμασίως ἀνέπτυξεν, ἀποθὰς μεγαλεπήβολος, διορατικὸς, πολυμήχανος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, πλήρης δραστηριότητος καὶ σπανίας ψυχῆς σταθερότητος καὶ ἀκλάνητου καρτερίας. Ὅθεν ἐν ταῖς μάχαις διὰ τοῦ ἠρωϊκοῦ ἀναστήματος φόβον εἰς τοὺς πολεμίους ἐνέπνεε, θαυμασίως δὲ ἀντεῖχε πρὸς πάντα κόπον καὶ ταλαιπωρίαν μαχόμενος, διώκων, ἢ φεύγων· μέχρι γήρατος ἄριστα καὶ ἠκόντιζε, καὶ ἵππευε, καὶ χίλια στάδια τὴν ἡμέραν διήνυεν, ἀλλάσσω

τοὺς ἵππους κατὰ διαστήματα, καὶ ἄρμα διώκει ὑπὸ δεκαεξὶ ἵππων ἐλκόμενον. Ἄτε δὲ καὶ προσωπικῶς ἀνδρεῖος ὧν καὶ στρατηγῶν διεκινδύνευσεν, καὶ ὡς στρατιώτης παραβόλως ἐξετίθετο, δι' ὃ καὶ πολλὰ ἐκ τῶν πολεμίων, ὡς καὶ ἐξ ἐπιβούλων, ἔλαβε τραύματα, δι' ἃ ὅμως οὐδόλως τοῦ σκοποῦ ἀπετράπη. Ἀλλὰ καὶ φύσει ἀρχικὸς ὧν ἐπιτηδείως ἐκυβέρνησεν, καίπερ αὐθαιρετώτερον, κράτος ἐκτεταταμένον καὶ ἐκ πολλῶν ἔθνων σύμμικτον. Ἐλάττωμα δὲ οὐ μικρὸν τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου ὑπῆρξε τὸ πρὸς τὰς γυναῖκας ἀκολαπτότερον, ὧν πλείστας μὲν ἔλαβε, πολλοὺς δ' ἐξ αὐτῶν υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐγέννησεν· ἀλλὰ τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ διαθέσεις ἐσκότισεν καὶ τὸ τοῦ ἠθους φιλύποπτον καὶ ὠμόν, ἐξ οὗ καὶ τὴν μητέρα καθείρξας ἐθανάτωσε, καὶ τὸν ἀδελφόν, καὶ τρεῖς υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας, καὶ εἰς τὴν παράνομον τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαίων σφαγὴν προήχθη. Ἑλληνικῆς δὲ μορφώσεως μετασχὼν καὶ εὐγλωττος ἀπέβη, καὶ μουσικῆς καὶ τῶν καλῶν ἐν γένει τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν φίλος. Ἰδίως δὲ, ὡς εἶπομεν, ἠσχολήθη περὶ τὴν φυσικὴν τῶν φυτῶν ἱστορίαν, καὶ περὶ τὰ δηλητήρια καὶ τὰ ἀντίδοτα αὐτῶν, χρῆσιν ἑκατέρων ποιούμενος κατὰ ἐνδεχομένης δηλητηριάσεως· καὶ περὶ ἰατρικὰς δὲ ἐρεῦνας διέτριβεν, ὡς τὰ διαταγῇ αὐτοῦ συνειλεγμένα ἰατρικὰ βιβλία, ἅπερ ὁ μὲν Παιμπήϊος μετὰ τῶν ἄλλων πολυτίμων λαφύρων εἰς Ῥώμην ἐκόμισεν, ὁ δὲ ἀπελευθέρως αὐτοῦ Ἀθηναῖος μετέφρασε, μαρτυροῦσιν. Ἐγίνωσκε δὲ γλώσσας εἴκοσι καὶ δύο, ὥστε πρὸς ἕκαστον τοῦ πολυεθνοῦς αὐτοῦ κράτους ὑπήκοον εὐχερῶς ἐν τῇ ἐκείνου γλώσσῃ ὠμίλει.

Φύσει λοιπὸν καὶ ἐπιμελείᾳ τοιοῦτος ὁ Μιθριδάτης γενόμενος δὲν ὠρέχθη πραγμάτων ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ δύναμιν· ἢ τε ἐπιμονὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀκμάτους δραστηριότητος, πολλάκις καταστραφέντος καὶ πάραυτα μετὰ νέων δυνάμεων ἀναφανέντος, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὸν εἰς ὃν ἀπέβλεψε μέγαν σκοπόν. Τοῦτο δὲ προσμαρτυροῦσι καὶ αὐταὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ· διότι ὑπέταξε τοὺς περὶ τὸν Καύκασον λαοὺς καὶ τοὺς Σκύθας μέχρι Θράκης, ἀντέστη εἴπερ τις καὶ ἄλλος πρὸς τοὺς κοσμοκρατορίαν ἐπιδιώκοντας Ῥωμαίους, κατέλαβε πολλάκις Παφλαγονίαν, Βιθυνίαν καὶ Καππαδοκίαν, ἐλεηλάτησε τὴν βωμαϊκὴν Ἀσίαν, ἔπειψε πολυαρίθμους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρ' ὀλίγον ἐξεδίωκεν αὐτῆς τοὺς Ῥωμαίους. Ἐνικήθη μὲν πολλάκις, ἀλλ' οὐδέποτε οὔτε τὸ φρόνημα ἐταπεινώθη, οὔτε τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ ἀπέστη. Ἐνικήθη μὲν, ἀλλὰ μόλις, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἀκμῇ τῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως ὄντος καὶ ἄριστα καὶ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς συντεταγμένου ἔθνους τῶν Ῥωμαίων,

οἵτινες εἶχον ἤδη νενικημένους Καρχηδονίους, Ἴσπανοὺς, Μακεδόνας, Ἑλληνας, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρίστων στρατηγῶν Σύλλα, Λουκούλλου καὶ Πομπηίου, ἐν ᾧ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐνίκησε Κάσσιον, καὶ Ἀχίλιον, καὶ Ὀππιον, καὶ Μουρήναν, καὶ Κότταν, καὶ Φάβιον καὶ Τριάριον. Ἐνίκηθη, ἀλλ' ἀφ' οὗ πάντα τὰ ἀνθρώπων δυνατὰ ἔπραξε, καὶ οὐδὲν κατὰ Ῥωμαίων ἀφῆκεν ἀπείρατον, ὡς καὶ πρὸς Σχύθας καὶ Θρακίας διατηρῶν σχέσεις, καὶ πρὸς τὸν ἐν Ἰσπανίᾳ ἔξοχον στρατηγὸν Σεργίριον συμμαχήσας, καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς τῶν Ῥωμαίων πολεμίους πειρατὰς τῆς Κιλικίας συνεννοηθείς.

Ἄν δὲ μεθ' ὅλα ταῦτα τοῦ σκοποῦ ἀπέτυχεν, ἀπέτυχε, διότι, πρὸς τοῖς λοιποῖς ἀπὸ τῆς τύχης ἐναντιώμασιν, ἐν οἷς μάλιστα καὶ ἡ τοῦ Φαρνάκου συνωμοσία, οἱ πρὸ ολίγου ὑπ' αὐτοῦ ὑποταχθέντες διάφοροι λαοὶ δὲν ἦσαν ἔτι συγκεχωνευμένοι εἰς ἓν ὄλον συμπαγῆς καὶ ὁμοιόμορφον, οὐδὲ διεῖπον αὐτοὺς οἱ τοὺς Ῥωμαίους πανταχοῦ θριαμβεύοντας ἀναδειξάντες πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὀργανισμοί· προσέτι δὲ καὶ διότι, ὅπως πρότερον ἐν Ἑλλάδι, οὕτω καὶ τότε ἐν Ἀσίᾳ καὶ οἱ ἀσθενέστεροι αὐτῆς ἡγεμόνες καὶ οἱ ἰσχυροὶ τῆς Ἀρμενίας καὶ τῶν Πάρθων βασιλεῖς δὲν προεῖδον ἐγκαίρως τὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπικείμενον πᾶσι κίνδυνον, ἀλλὰ τυφλώττοντες, ἢ φθονοῦντες, ἠδιαφόρουν καὶ οὐδεμίαν τῷ Μιθριδάτῃ παρέσχον βοήθειαν, ἕως οὗ πάντες ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατεστράφησαν. Ἄν λοιπὸν ταῦτα, ἀπὸ τῆς τύχης μᾶλλον, ἐπέστησαν τῷ Μιθριδάτῃ εἰς τὴν τοῦ σκοποῦ ἐπίτευξιν, τοῦτο οὐδόλως ἀφαιρεῖ τὴν δόξαν τοῦ ἀνδρός, ὡς μεγάλου βασιλέως καὶ ἐξόχου πολιτικοῦ καὶ στρατηγοῦ. Καὶ ἐν τοῖς πάλαι καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἀριστοὶ στρατηγοὶ καὶ βασιλεῖς ἐκ δυσμενοῦς τύχης δὲν ἐπραγματώσαν τὰς μεγάλας αὐτῶν βουλάς, προετελεύτησαν δὲ αὐτοκτονήσαντες, ἢ μαχόμενοι, ἢ εἰς αἰχμαλωσίαν περιπεσόντες. Ἀρκεῖτωσαν εἰς παράδειγμα μόνοι Ἀννίβας, καὶ Πύρρος, καὶ Δημήτριος ὁ Πολιορκητῆς καὶ Ναπολέον ὁ Α'· ἀλλ' ἡ ἱστορία οὐδέποτε ἠρνήθη αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον τῶν χαρακτηρισάντων τὸν βίον αὐτῶν φρονημάτων καὶ τῶν ἐκτάκτων ἀγώνων, δι' ὧν τοὺς σκοποὺς αὐτῶν ἐπεδίωξαν. Δικαίως ἄρα καὶ τῷ Μιθριδάτῃ ἡ ἱστορία ἀπονέμει τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ μεγάλου. Ὅτι δὲ τῷ ὄντι μέγας ὑπῆρξε, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ Ῥωμαῖοι τοῦτο ἀπέδειξαν, πρὸς τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀλαλάξαντες καὶ θυσίας καὶ ἑορτὰς ἐπιτελέσαντες, ὡς ἀπὸ μεγίστου ἐχθροῦ ἀπαλλαγέντες

Ἐν Χίῳ, 187 . .

Γ. Σ.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΑ ΕΝ Τῆ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ. — Ἐν τῷ πρώτῳ τμήματι τῆς προσεχοῦς διεθνούς ἐκθέσεως τῶν Παρισίων τῷ περιλαμβάνοντι ἔργα τῶν καλῶν τεχνῶν ἐκτεθήσονται ἐν τῷ ἑλληνικῷ διαμερίσματι τὰ ἐξῆς καλλιτεχνήματα.

Γραφικῆς ἔργα τὰ ἐξῆς. Νικηφόρου Λύτρα ελαιογραφίαι· 1) Ἄρπαγὴ νέας κόρης· 2) ἡ ὄρφανή· 3) τὸ φίλημα· 4) ὁ πυρπολητῆς Κανάρης· 5) ἡ παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς· 6) μαγειρεῖον· 7) νεαρὰ ὄρφανή.

Ν. Γκίζη ελαιογραφίαι. 1) Κεφαλὴ Ἀραβος· 2) τέλος ἀββαθῶνος ἐν Ἑλλάδι· 3) ἡ τέχνη παίζουσα.

Ἰωάννου Ἀλταμούρη ελαιογραφία εἰκονίζουσα τὴν παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Πάππα ναυμαχίαν τοῦ Μικούλη.

Α. Οἰκονόμου ελαιογραφίαι δύο ὧν ἡ μὲν παριστᾷ μικρὰν κόρην ἐν παραθύρῳ, ἡ δὲ προσωπογραφίαν.

Η. Δ. Πανταζῆ ελαιογραφίαι 12 αἱ ἐξῆς. 1) Σκληρὰ ἀνάγκη· 2) νεκρὰ φύσις· 3) κλοπή· 4) σκέψις· 5) ὁ ἵππος τοῦ νέου λιμένος· 6) αἱ θῆνες τοῦ Βλάχκεμπεργ· 7) Ὀμίχλη ἐν ταῖς βορείαις θαλάσσαις· 8) ὑπὸ τὰς μηλέας· 9) βράχοι· 10) ὁδὸς μεταξὺ τῶν ὀρέων· 11) ἀπρίλιος· 12) μάϊος

Χ. Παχὺ ελαιογραφίαι. 1) Ὁ Σαμουήλ καὶ οἱ πέντε ἐν Κοῦγκι τοῦ Σουλίου· 2) τοποθεσία ἐν Κερκύρᾳ· 3) ἀγροτικὴ ἀποψις ἐν Κερκύρᾳ· 4) ἡ πανσέληνος τοῦ μαρτίου· 5) δύσις ἡλίου ἐν Κερκύρᾳ.

Δ. Φαλιέρου ὕδρογραφία «πανόραμα τῶν Ἀθηνῶν».

Δ. Κόλλια εἰκόνες ἐπὶ ἐλεφαντοκοκκάλου. 1) Ὁ μουσικός· 2) ἡ Παναγία τοῦ Ραφαήλ· 3) πίστις εἰς τὸν Θεόν· 4) ἡ Παναγία μετὰ τοῦ Χριστοῦ· 5) ἡ οἰκογένεια τοῦ Καρόλου.

Ι. Καλλονᾶ ελαιογραφίαι τῆς κρητικῆς σχολῆς. 1) Τὸ πιστεῦω· 2) τὰ Θεοράνια· 3) ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς ἀναστάσεως.

(Ἄλ ἡ θεία).

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ καὶ Σ^ας.